

ارائه مدل تعامل مدیریت شهری با دولت

علی علی‌آبادیان^{۱*}

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۹/۲۵ تاریخ چاپ: ۱۴۰۱/۰۷/۰۴

چکیده

هماهنگی بین سازمانی، از وظایف اصلی در سازمان‌های متولی مسائل مربوط به مدیریت شهری است. با توجه به سیستم حکومتی مرکز در ایران، تعامل میان مدیریت شهری و دولت از عوامل سازنده در ایجاد مدیریت یکپارچه شهری به شمار می‌رود. پژوهش حاضر با هدف ارائه مدل تعامل مدیریت شهری با دولت انجام گرفته است. به این منظور ابتدا مهم‌ترین ابعاد و مؤلفه‌های مدل تعامل مدیریت شهری با دولت بر مبنای ادبیات و پیشنه نظری پژوهش مشخص گردید. سپس بر اساس مؤلفه‌های تعیین شده، پرسشنامه‌ای طراحی شد و در اختیار متخصصان و مدیران حوزه مدیریت شهری و دستگاه‌های دولتی مرتبط با مدیریت شهری قرار گرفت. سپس داده‌های حاصل از پرسشنامه‌ها با استفاده از تکنیک‌های آماری توصیفی و تحلیلی مناسب در نرم افزار SPSS²¹ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در مدل تعامل مدیریت شهری با دولت ابعاد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی و ذیل آن‌ها ۱۷ مؤلفه شناسایی شدند و در انتها پیشنهاداتی بر اساس یافته‌های پژوهش ارائه گردید.

واژگان کلیدی

مدیریت شهری، دولت، تعامل، مدل

۱. دکتری مدیریت تکنولوژی، گرایش مدیریت تحقیق و توسعه، گروه مدیریت تکنولوژی و مدیریت صنعتی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (ali.aliabadian@srbiau.ac.ir)

مقدمه

شهرها به عنوان یک سامانه، نیازمند مدیریت هستند که به تعیین اهداف و برنامه‌ها پرداخته و فعالیت عناصر مختلف شهری را هماهنگ نماید. ضرورت وجودی و توجه به موضوع هماهنگی بین سازمان‌های متولی مسائل مربوط به مدیریت شهری، در اثر محدودیت منابع، پرسنل، امکانات و ویژگی خاص برخی مسائل نظیر چند بعدی بودن آن‌هاست که ایجاب می‌کند سازمان‌ها با هم کار کنند و بین خود هماهنگی ایجاد نمایند، زیرا شهرداری‌ها به صورت منفرد نمی‌توانند این گونه مسائل به وجود آمده در جوامع را حل کنند (کیاجوری و ملک محمدی، ۱۳۸۵). گرچه در ک اهمیت دیدگاه سیستمی در مدیریت کلان، از ابتدای پیدایش و رشد رشته مدیریت آشکار بوده است، ولی در آغاز هزاره جدید و با توجه به رویدادهایی که از اهمیت تاریخی بسیاری برخوردارند، اهمیت داشتن دیدگاهی سیستمی جامع‌نگر، بیش از پیش مورد تأکید است (کاستلز، ۱۳۸۵). اصلاح ساختار ارتباط نهادهای دولتی و شهرداری‌ها با توجه به آن که شهرداری‌ها یکی از مهم‌ترین نهادهای رسمی شهرها محسوب می‌شوند، بسیار ضروری خواهد بود (شیعه، ۱۳۸۲). در شهرهای ایران به دلیل شکل‌گیری سیستم متمرکز حکومتی و سیستم بخش اداری در کلیه سطوح ملی، منطقه‌ای و محلی، تعداد مراکز تصمیم‌گیری افزایش یافته و این امر موجب پاره‌پاره شدن وظایف دستگاه‌ها و ارائه خدمات با بالاترین قیمت‌ها بدون وجود مرجع مشخص و معینی برای کنترل و نظارت بر اعمال چنین دستگاه‌هایی شده است (رهنما و توانگر، ۱۳۸۵). در ایران، اداره امور کشور بر اساس مدیریت بخشی پایه‌ریزی شده است. از این رو شاخه‌های وزارت‌تخانه‌های مختلف در امر توسعه و خدمات‌رسانی و رسیدگی به مسائل عمده شهری و ملی در حوزه خاص خود عمل می‌کنند. برای یک سازمان محلی نظیر شهرداری، عبور از مرزهای بین این نهادهای دولتی بسیار دشوار است. همپوشانی مسائل و منافع بین نهادهای دولتی در هر محل و شهرداری آن محل، غالباً به سردرگمی و تداخل مسئولیت‌ها و به ویژه تضعیف نقش شهرداری منجر می‌شود (مدنی پور، ۱۳۸۱). این پژوهش بدنبال آن است تا با ارائه مدل، مهتمین بعد و مؤلفه‌های مؤثر در تعامل مدیریت شهری با دولت را ارائه دهد.

مبانی و چارچوب نظری تحقیق

شهر همچون موجودی زنده پیوسته دستخوش دگرگونی است. این دگرگونی در گذر زمان، شکل شهرها را به سوی هدف‌های ویژه‌ای سوق می‌دهد. شهرها امروزه بیش از هر زمان دیگر از شرایط سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نظامهای حاکم بر خود اثر می‌پذیرند که نه تنها در کالبد و فیزیک، بلکه در هر زمینه نشان از چیرگی ایده‌ها و اندیشه‌های فرمانروایان و گردانندگان شهرها دارند. (حاتمی نژاد و عبدالی، ۱۳۸۹). هر فعالیت اجتماعی بدون وجود مدیریت سازمان یافته که اهداف و ابزارهای رسیدن به آن را مشخص کند و فعالیت‌ها را هماهنگ کند از هم می‌پاشد و به بی‌نظمی می‌گراید و شهر نیز که پیچیده‌ترین و متنوع ترین جلوه‌های زندگی بشری را در خود دارد بدون وجود هماهنگی بین سازمانی بی سامان می‌گردد (کیاجوری و ملک محمدی، ۱۳۸۵). شهرهای بزرگ را می‌توان، یک سازمان بزرگ دانست. در این سازمان، مجموعه‌ای از نهادها و شیوه‌ها، در تعامل برای دستیابی به اهداف هستند. امروزه،

مشارکت و تعامل، مفاهیمی محوری در مدیریت شهری اند. مدیریت شهری می کوشد تا بین نهادهای عمومی، خصوصی و مدنی، رقابت و توازن ایجاد کند. همچنین، می کوشد تا بین سه وجه سیاسی، اقتصادی و اجتماعی، تعادل و هماهنگی فراهم نماید تا زمینه های پیدایی شهر یکپارچه را فراهم کند (شکویی و موسی کاظمی، ۱۳۸۶). شالوده مدیریت شهری عبارت است از بر عهده گرفتن نقشی فعال در توسعه، مدیریت و هماهنگ سازی منابع برای دستیابی به اهداف توسعه شهری (McGill, 1999). به طور کلی نظام برنامهریزی شهری ارتباط مستقیم با نظام حکومتی و حوزه فرادست خود دارد و قاعده تأثیر نمای تواند به عنوان یک جزء سیستم مستقل از کل سیستم عمل کند. این ارتباط با توجه به مبانی رویکرد سیستمی که بر اصل کل نگری و تحلیل ارتباطات درونی و بیرونی سیستم شهری شکل گرفته است، برنامهریزی برای هر شهر را بخش کوچکی از کل فرایند برنامهریزی به حساب می آورد که تابع نیروها و تصمیماتی است که در شکل گیری ساختار و عملکرد شهر دخالت داشته اند. تأثیر سطوح مختلف برنامهریزی در همه کشورها از موضوعات اساسی برنامه ریزی است. وجود مسائلی چون رشد سریع جمعیت، مهاجرت های روستا به شهر و کلان شهرها، بی ثباتی نظام سیاسی - اداری و بحران های مالی، وجود ساختارهای چندگانه اقتصادی (ستی، صنعتی) و ضعف نهادهای برنامهریزی جملگی در نظام برنامهریزی شهری تأثیر می گذارند، بدون آنکه این نظام به تنها قدر به بررسی، تحلیل و یا تعیین تکلیف برای آنها باشد. به عبارتی برنامهریزی شهری صرفاً موضوعی علمی و فنی مستقل نیست که به تنها قابل بررسی باشد بلکه به دلیل وابستگی شدید به شرایط سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و کالبدی و بستر های شکل گرفته آن، ناگزیر از تعیین حوزه های فرادست شهری است. (احمدیان، ۱۳۸۲). در هدایت استراتژیک شهرها باید به نحوه اداره آنها توجه خاصی نمود و باید توجه داشت که نحوه اداره و مدیریت شهرهای کلان (کلان شهرها) از حالت رقابتی و دولتی خارج شده و به سوی همکاری و اداره پیش می رود یعنی از حالت هماهنگی افقی به سوی سازمان هایی پراکنده و غیر متراکم پیش می روند که در آنها، امکان تشکیل شبکه های غیررسمی بالاتر رفته و آمیختگی و ادغام سازمان ها بیشتر نمود می یابد (Pezzini and Kamal-Chaoui, 2008). در ایران، اداره امور کشور بر اساس مدیریت بخشی پایه ریزی شده است. از این رو شاخه های وزارت خانه های مختلف در امر توسعه و خدمات رسانی و رسیدگی به مسائل عمدۀ شهری و ملی در حوزه خاص خود عمل می کنند. برای یک سازمان محلی نظیر شهرداری، عبور از مرزهای بین این نهادهای دولتی بسیار دشوار است. همپوشانی مسائل و منافع بین نهادهای دولتی در هر محل و شهرداری آن محل، غالباً به سردرگمی و تداخل مسئولیت ها و به ویژه تضعیف نقش شهرداری منجر می شود (مدنی پور، ۱۳۸۱). در رابطه با تسلط حکومت مرکزی بر مدیریت شهرها، مک گیل با مطالعه نظرات مختلف به این جمع بندی می رسد که بسیاری از نویسندها در رابطه با تسلط بخشی و غیر یکپارچه حکومت مرکزی و نتایج متعاقب آن در ارائه خدمات و زیرساخت ها نظراتی داشته اند برای مثال یکر معتقد بود که سازمان هایی که به صورت بخشی فعالیت می کنند، تنها تا زمانی موفق هستند که با مشکل گستردۀ، پیچیده و میان بخشی روبرو نشده باشند؛ مانند ساختار بخشی وزارت خانه ها که هر وزارت خانه تنها قسمتی از مشکل را که در حوزه وظایف خودش است به عهده می گیرد و نشانه های مشکل را تنها از دید خود و راه

حل آن را در درون خود جستجو می کند. بکارگیری چنین رویکرد بخشی در مدیریت شهرها به معنای دادن پاسخی ساده به طبیعت پیچیده شهرها است. از این زمان ضرورت بکارگیری دیدگاهی کلنگر و وسیع مناسب با پیچیدگی مسائل شهری در مدیریت شهری مطرح شد (کاظمیان و میرعبدینی، ۱۳۹۰). امروزه با توجه به مشکلات عدیده در ارتباط با مدل‌های قدیمی اداره شهرها، لزوم ارائه مدلی جدید از اداره که به بازسازی نهادهای سنتی و ساختارهای مالی عمده مراکز شهری بیانجامد ضروری می باشد (Parkinson & others, 2004).

پیشینه پژوهش در ایران و جهان

پس از مرور ادبیات و پیشینه پژوهش در ایران و جهان، مهمترین پژوهش‌های انجام شده در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱ - پیشینه پژوهش در ایران و جهان

سال	مکان	محقق	عنوان پژوهش
۱۳۸۲	ایران	شیعه	لزوم تحول مدیریت شهری در ایران
۱۳۹۱	تهران	کاظمیان و میرعبدینی	آسیب‌شناسی مدیریت یکپارچه شهری در تهران از منظر سیاستگذاری و تصمیم‌گیری شهری
۱۳۸۴	ایران	ترابی	آسیب‌شناسی مدیریت توسعه در ایران
۱۳۸۵	مشهد	رهنما و توانگر	نگرش مدیران شهری در خصوص نحوه هماهنگی بین دستگاه‌های اجرایی
۲۰۰۹	رومانی	Plumb و Zamfir	بهبود مدیریت شهری از طریق دولت الکترونیک: تجربه‌ی رومانی
۱۳۸۹	تهران	حمدی و امیرانتخاری	کلان شهر تهران بزرگ و چالش‌های مدیریت شهری
۱۹۹۶		Church, A و Reid, P	Urban power, international networks and competition: the example of cross border competition
۱۳۸۵	اهواز	ربانی و همکاران	بررسی عوامل مؤثر بر شکل گیری مسئله‌ی حاشیه نشینی و پیامدهای اجتماعی آن در شهر اهواز
۱۳۹۰	ایران	فطرس و فتحی	شهرنشینی و آلودگی هوا در ایران
۱۳۹۰	مشهد	مقیمی فیض‌آبادی	بررسی اثرات اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی مالیات سبز در خراسان رضوی
۱۳۸۸	تبریز	تقوای و همکاران	تحلیلی بر سنجش عوامل موثر بر مشارکت شهروندان در مدیریت شهری، مطالعه موردیک منطقه ۴ شهر تبریز
۱۳۸۱	تهران	حیبی	بررسی عملکرد نخستین دوره شورای اسلامی شهر تهران
۱۳۸۷	اصفهان	عباس‌زاده	بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در امور شهر (مطالعه موردی: شهر اصفهان)

عنوان پژوهش	محقق	مکان	سال
بررسی تأثیر عملکرد شوراهای شهر بر اثربخشی شهرداری‌ها (مطالعه موردی: شورای اسلامی شهر و شهرداری آباده)	آذربایجانی و دیگران	آباده	۱۳۸۵
ارزیابی اثربخشی شورای شهر کرمانشاه	سالکی	کرمانشاه	۱۳۸۳

اهداف پژوهش

هدف اصلی: ارائه مدل تعامل مدیریت شهری با دولت

هدف فرعی:

شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های مدل تعامل مدیریت شهری با دولت

رتبه‌بندی ابعاد و مؤلفه‌های مدل تعامل مدیریت شهری با دولت

سؤالات پژوهش

سؤال اصلی: مدل تعامل مدیریت شهری با دولت چگونه است؟

سؤالات فرعی:

ابعاد و مؤلفه‌های مدل تعامل مدیریت شهری با دولت کدامند؟

رتبه‌بندی ابعاد و مؤلفه‌های مدل تعامل مدیریت شهری با دولت به چه صورت است؟

روش و ابزار گردآوری داده‌ها

این پژوهش از حیث هدف کاربردی است و با توجه به اینکه در این پژوهش از روش‌های مطالعه کتابخانه‌ای و نیز روش‌های میدانی نظری پرسشنامه استفاده شده است، می‌توان بیان کرد که پژوهش حاضر بر اساس ماهیت و روش، یک پژوهش توصیفی-پیمایشی است. ابزار اندازه‌گیری و روش سنجش نگرش در این پژوهش، پرسشنامه می‌باشد که بر اساس طیف لیکرت ارزش‌گذاری شده است. برای بررسی روایی پرسشنامه از روش اعتبار محتوا و جهت سنجش اعتبار این پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. این ضریب 0.875 بدست آمد که در سطح آلفای 100 درصد معنی‌دار می‌باشد و حاکی از اعتبار نسبتاً بالای ابزار اندازه‌گیری می‌باشد. یافته‌های حاصل از داده‌های پرسشنامه (ابزار جمع‌آوری اطلاعات) به شکل توصیفی با استفاده از مشخصه‌های آماری نظری فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار، جداول و نمودارها ارایه گردیده و سپس با استفاده از تکنیک‌های آمار استنباطی (آزمون‌های آماری میانگین ساده و آزمون رتبه‌ای فریدمن) بخش‌هایی از سوالات پژوهش تجزیه و تحلیل شده است. تجزیه و تحلیل داده‌های بدست آمده با استفاده از نرم افزار آماری SPSS₂₁ صورت گرفته است.

جامعه و نمونه آماری پژوهش

جامعه این پژوهش شامل مدیران کل نهاد ریاست جمهوری و شهرداران مناطق ۲۲ گانه شهر تهران بود؛ که در این پژوهش با توجه به اینکه همه جامعه آماری مخاطب پژوهش بودند از روش سرشماری استفاده نموده و ۷۲ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند.

تحلیل داده‌ها و یافته‌های پژوهش

الف- تجزیه و تحلیل سوالات عمومی پرسشنامه

در این پژوهش ۵۵/۶ درصد پاسخ‌گویان مرد و ۴۴/۴ درصد زن بودند. از لحاظ سن، ۱۲ درصد کمتر از ۳۰ سال، ۲۸ درصد ۳۰ الی ۴۰ سال، ۴۱ درصد ۴۰ الی ۵۰ سال، ۱۷ درصد بیشتر از ۵۰ سال بودند. بررسی پارامترهای پراکندگی و مرکزیت توزیع سنی پاسخ‌گویان و انجام آزمون میانگین تک متغیره نشان داد تفاوت معنی داری بین میانگین سنی افراد با میانگین جامعه وجود ندارد و پاسخ‌گویان به لحاظ سنی از صلاحیت لازم برخوردار می‌باشند. از لحاظ تجربه-کاری، ۲۱ درصد کمتر از ۵ سال، ۲۱ درصد ۵ الی ۱۰ سال، ۱۴ درصد ۱۰ الی ۱۵ سال، ۱۴ درصد ۱۵ الی ۲۰ سال، ۱۶ درصد ۲۰ الی ۲۵ سال، ۱۴ درصد ۲۵ الی ۳۰ سال بودند. بررسی پارامترهای پراکندگی و مرکزیت توزیع تجربه‌ی کاری پاسخ‌گویان و انجام آزمون میانگین تک متغیره نشان داد تفاوت معنی داری بین میانگین تجربه‌ی کاری افراد با میانگین جامعه وجود ندارد و پاسخ‌گویان به لحاظ تجربه‌ی کاری از صلاحیت لازم برخوردار می‌باشند. از لحاظ سطح تحصیلات ۷ درصد دکتری، ۴۹ درصد کارشناسی ارشد، ۲۶ درصد کارشناسی و ۸ درصد کاردانی بودند. بررسی پارامترهای پراکندگی و مرکزیت توزیع سطح تحصیلات پاسخ‌گویان و انجام آزمون میانگین تک متغیره نشان داد تفاوت معنی داری بین میانگین سطح تحصیلات افراد با میانگین جامعه وجود ندارد و پاسخ‌گویان به لحاظ سطح تحصیلات از صلاحیت لازم برخوردار می‌باشند.

ب) تجزیه و تحلیل سوالات تخصصی پرسشنامه

پاسخ سوال فرعی اول: ابعاد و مؤلفه‌های مدل تعامل مدیریت شهری با دولت کدامند؟

جدول ۲- ابعاد و مؤلفه‌های مدل تعامل مدیریت شهری با دولت

مدل	ابعاد	مؤلفه‌ها
		سیاست‌های کاربری زمین
	تعاملات مدیریت شهری در حوزه اقتصادی	میزان توسعه زیرساخت‌های شهری
		گسترش دولت الکترونیک
		گسترش حمل و نقل عمومی
		سرمایه گذاری بنگاه‌های اقتصادی در شهر
	تعاملات مدیریت شهری در حوزه	مراکز بهداشتی و درمانی شهر

مدل	ابعاد	مؤلفه‌ها
اجتماعی		تعداد جمعیت حاشیه نشین و سرعت بالای رشد شهرهای حاشیه‌ای
تعامل		تمهیدات لازم جهت کاهش آلدگی هوا (تعامل با ناجا، تعامل با وزارت نفت، تعامل با وزارت صمت)
مدیریت		تمهیدات لازم جهت کاهش و جمع آوری آلاینده‌های زیست محیطی و زباله‌ها
شهری		سرانه فضای سبز شهری
با دولت	تعاملات مدیریت شهری در حوزه سیاسی	میزان مشارکت نهادهای غیر رسمی و NGO‌ها در مدیریت اجرایی شهر
	تعاملات مدیریت شهری در حوزه فرهنگی	میزان مشارکت مردم در انتخابات شورای اسلامی شهر و تاثیر این شورا در اداره امور شهر
		میزان استفاده از تجربیات و ارتباطات بین المللی
		برنامه‌های حفظ ارزش‌ها و هنجارها
		برنامه‌های حفظ میراث و هویت فرهنگی
		برنامه‌های آموزشی برای شهروندان

پاسخ سؤال فرعی دوم پژوهش: رتبه‌بندی ابعاد و مؤلفه‌های مدل تعامل مدیریت شهری با دولت به چه صورت است؟

تعامل مدیریت شهری با دولت در بعد اقتصادی: در این بعد ۵ شاخص شناسایی شد که بر اساس آنها سؤالات ۱ الی ۵ در پرسشنامه طراحی شدند.

برای شناسایی و رتبه‌بندی اثرات هر یک از سؤالات ۱ الی ۵ پرسشنامه که برای بعد اقتصادی لحاظ شده است از آزمون فریدمن استفاده شد (جدول ۳).

جدول (۳): نتایج آزمون فریدمن (بعد اقتصادی)

عنوان	مقدار
تعداد	۷۲
آماره‌ی آزمون (کای دو)	۱۹۳/۵
درجه‌ی آزادی	۴
سطح معنی داری	۰/۰

مقدار سطح معنی داری آزمون ۰/۰ می‌باشد و از آن جایی که سطح معنی داری آزمون کمتر از سطح $\alpha = 0.05$ است، بنابر این با اطمینان ۹۵ درصد نتیجه می‌گیریم بین شاخص‌های تعامل مدیریت شهری با دولت در بعد اقتصادی تفاوت محسوسی وجود دارد و به تعبیری تأثیر آن‌ها یکسان نبوده است. در نتیجه رتبه‌بندی مؤلفه‌های بعد اقتصادی مدل تعامل مدیریت شهری با دولت مطابق جدول ۴ می‌باشد.

جدول (۴): رتبه‌بندی مؤلفه‌های بعد اقتصادی مدل تعامل مدیریت شهری با دولت

رتبه	عنوان	مؤلفه	میانگین رتبه
۱	سؤال_۳	گسترش و ایجاد دولت الکترونیک یکپارچه	۴/۰۷
۲	سؤال_۵	تشویق بنگاه‌های اقتصادی	۴/۰۲
۳	سؤال_۴	گسترش حمل و نقل عمومی در تهران	۳/۱۵
۴	سؤال_۱	سیاست‌های کاربری زمین	۲/۰۲
۵	سؤال_۲	زیر ساخت‌های شهری	۱/۷۴

مطابق اطلاعات جدول (۴) مؤلفه گسترش و ایجاد دولت الکترونیک یکپارچه بیشترین تأثیر و مؤلفه زیر ساخت‌های شهری کمترین تأثیر را در مدل تعامل مدیریت شهری با دولت در بعد اقتصادی را به خود اختصاص داده‌اند.

تعامل مدیریت شهری با دولت در بعد اجتماعی: در این حوزه ۵ شاخص شناسایی شد که بر اساس آنها سؤالات ۶ الی ۱۳ در پرسشنامه طراحی شدند.

برای شناسایی و رتبه‌بندی اثرات هر یک از سؤالات ۶ الی ۱۳ پرسشنامه که برای بعد اجتماعی لحاظ شده است از آزمون فریدمن استفاده شد (جدول ۵).

جدول (۵): نتایج آزمون فریدمن (بعد اجتماعی)

عنوان	مقدار
تعداد	۷۲
آماره‌ی آزمون (کای دو)	۱۹۶/۰۴
درجه‌ی آزادی	۷
سطح معنی‌داری	۰/۰

مقدار سطح معنی‌داری آزمون ۰/۰ می‌باشد و از آن جایی که سطح معنی‌داری آزمون کمتر از سطح α (۰/۰۵) است، بنابر این با اطمینان ۹۵ درصد نتیجه می‌گیریم بین شاخص‌های تعامل مدیریت شهری با دولت در حوزه‌ی اجتماعی تفاوت محسوسی وجود دارد و به تعبیری تأثیر آن‌ها یکسان نبوده است. در نتیجه رتبه‌بندی مؤلفه‌های بعد اجتماعی مدل تعامل مدیریت شهری با دولت مطابق جدول ۶ می‌باشد.

جدول (۶): رتبه‌بندی مؤلفه‌های بعد اجتماعی مدل تعامل مدیریت شهری با دولت

رتبه	عنوان	مؤلفه	میانگین رتبه
۱	سؤال_۱۲	جمع‌آوری و هدایت فاضلاب شهری	۶/۰۴
۲	سؤال_۱۰	کاهش آلودگی هوا (تعامل با ناجا)	۵/۸۳
۳	سؤال_۱۳	سرانه‌ی فضای سبز شهری	۵/۳۵
۴	سؤال_۱۱	کاهش و جمع‌آوری آلاینده‌های زیست محیطی و زباله‌ها	۵/۰۸
۵	سؤال_۶	ایجاد مراکز بهداشتی و درمانی	۴/۸
۶	سؤال_۹	کاهش آلودگی هوا (تعامل با وزارت نفت)	۳/۷۵
۷	سؤال_۷	مهاجرت بی‌رویه به شهر تهران و رشد حاشیه نشینی	۲/۶۳
۸	سؤال_۸	کاهش آلودگی هوا (تعامل با وزارت صمت)	۲/۵۲

مطابق جدول ۶، مؤلفه جمع‌آوری و هدایت فاضلاب شهری بیشترین تاثیر و مؤلفه کاهش آلودگی هوا (تعامل با وزارت صمت) کمترین تاثیر را در مدل تعامل دولت با مدیریت شهری در بعد اجتماعی را به خود اختصاص داده‌اند. تعامل مدیریت شهری با دولت در حوزه سیاسی: در این حوزه ۴ شاخص شناسایی شد که بر اساس آنها سؤالات ۱۴ الی ۱۸ در پرسشنامه طراحی شدند.

برای شناسایی و رتبه‌نده اثرات هر یک از سؤالات ۱۴ الی ۱۸ پرسشنامه که برای بعد سیاسی لحاظ شده است از آزمون فریدمن استفاده شد (جدول ۷).

جدول (۷): نتایج آزمون فریدمن (بعد سیاسی)

عنوان	مقدار
تعداد	۷۲
آماره‌ی آزمون (کای دو)	۲۸/۵۷۵
درجه‌ی آزادی	۴
سطح معنی‌داری	۰/۰

مقدار سطح معنی‌داری آزمون ۰/۰ می‌باشد و از آن جایی که سطح معنی‌داری آزمون کمتر از سطح $\alpha = 0/05$ است، بنابر این با اطمینان ۹۵ درصد نتیجه می‌گیریم بین شاخص‌های تعامل مدیریت شهری با دولت در حوزه سیاسی تفاوت محسوسی وجود دارد و به تعبیری تأثیر آن‌ها یکسان نبوده است. در نتیجه رتبه‌بندی مؤلفه‌های بعد سیاسی مدل تعامل مدیریت شهری با دولت مطابق جدول ۸ می‌باشد.

جدول (۸): رتبه‌بندی مؤلفه‌های بعد سیاسی مدل تعامل مدیریت شهری با دولت

رتبه	عنوان	مؤلفه	میانگین رتبه
۱	سؤال_۱۶	مصطفی شورای اسلامی شهر تهران	۳/۳۵
۲	سؤال_۱۷	اجرای مصوبات شورای اسلامی شهر تهران	۳/۲۵
۳	سؤال_۱۵	میزان مشارکت مردم در انتخابات ها	۳/۲۴
۴	سؤال_۱۸	استفاده از تجربیات شهرهای موفق کشورهای خارجی در اداره کلان شهرها و ارتباطات بین‌المللی	۲/۸۳
۵	سؤال_۱۴	حمایت از نهادهای غیر رسمی و NGO ها	۲/۳۴

مطابق جدول ۸، مؤلفه مصوبات شورای اسلامی شهر تهران، بیشترین تاثیر و مؤلفه حمایت از نهادهای غیر رسمی و NGO ها، کمترین تاثیر را در مدل تعامل مدیریت شهری با دولت در بعد سیاسی را به خود اختصاص داده‌اند.

تعامل مدیریت شهری با دولت در حوزه فرهنگی؛ در این حوزه ۳ شاخص شناسایی شد که بر اساس آنها سؤالات ۱۹ الی ۲۱ در پرسشنامه طراحی شدند.

برای شناسایی و رتبه‌بندی اثرات هر یک از سؤالات ۱۹ الی ۲۱ پرسشنامه که برای بعد فرهنگی لحاظ شده است از آزمون فریدمن استفاده شد (جدول ۹).

جدول (۹): نتایج آزمون فریدمن (بعد فرهنگی)

عنوان	مقدار
تعداد	۷۲
آماره‌ی آزمون (کای دو)	۲/۲۰۸
درجه‌ی آزادی	۲
سطح معنی‌داری	۰/۳۴۹

مقدار سطح معنی‌داری آزمون ۰/۰ می‌باشد و از آن جایی که سطح معنی‌داری آزمون کمتر از سطح α (۰/۰۵) است، بنابر این با اطمینان ۹۵ درصد نتیجه می‌گیریم بین شاخص‌های تعامل مدیریت شهری با دولت در حوزه فرهنگی تفاوت محسوسی وجود دارد و به تعبیری تأثیر آن‌ها یکسان نبوده است. در نتیجه رتبه‌بندی مؤلفه‌های بعد اقتصادی مدل تعامل مدیریت شهری با دولت مطابق جدول ۱۰ می‌باشد.

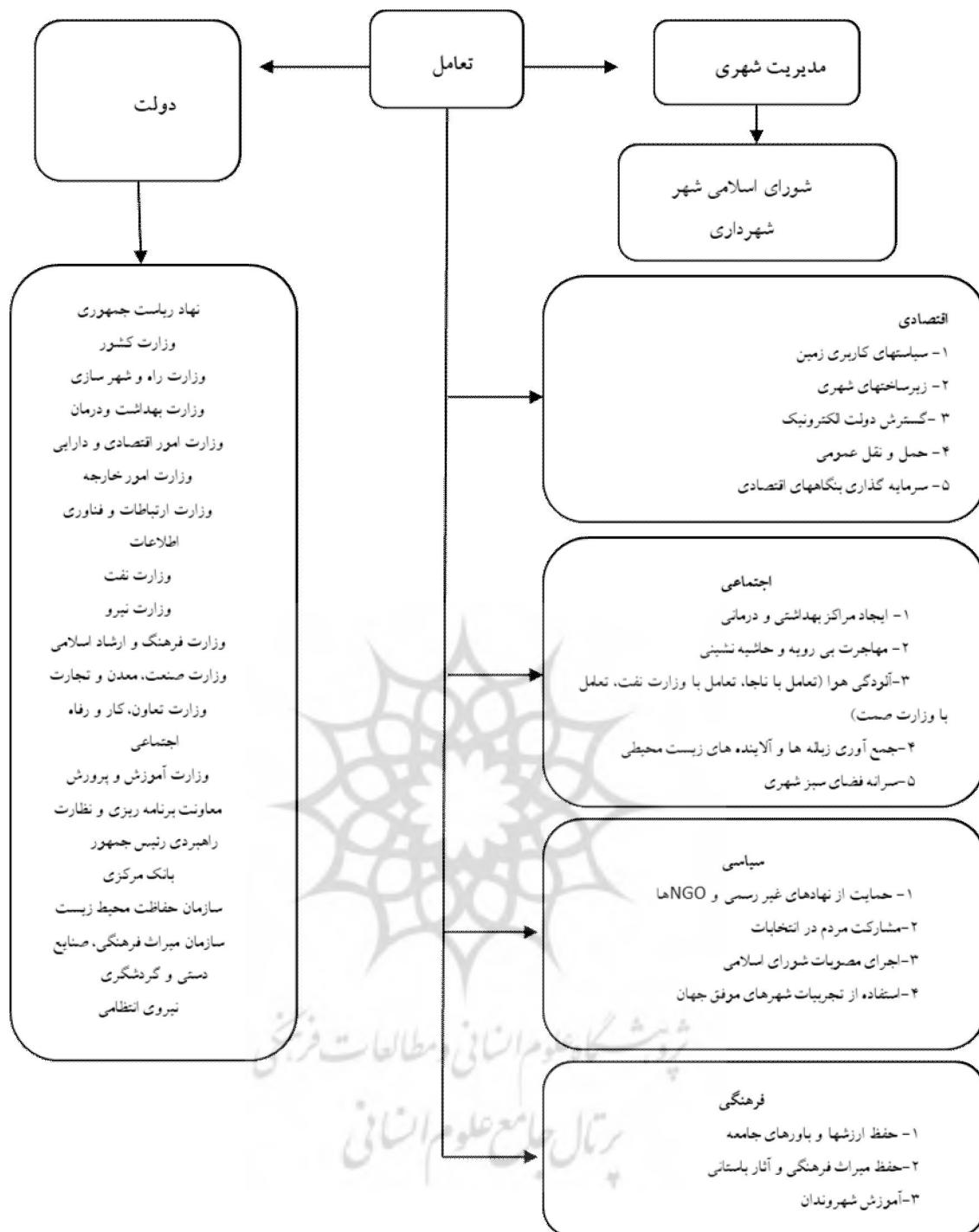
جدول (۱۰): رتبه‌بندی مؤلفه‌های بعد فرهنگی مدل تعامل مدیریت شهری با دولت

رتبه	عنوان	مؤلفه	میانگین رتبه
۱	سؤال_۲۰	حفظ میراث و هویت فرهنگی و آثار باستانی	۲/۱۱
۲	سؤال_۲۱	آموزش‌های صورت گرفته برای شهروندان	۱/۹۶
۳	سؤال_۱۹	حفظ ارزش‌ها و باورهای جامعه	۱/۹۳

مطابق جدول ۱۰ مؤلفه حفظ میراث و هویت فرهنگی و آثار باستانی، بیشترین تأثیر و مؤلفه حفظ ارزش‌ها و باورهای جامعه، کم‌ترین تأثیر را در مدل تعامل مدیریت شهری با دولت در بعد فرهنگی را به خود اختصاص داده‌اند.

پاسخ سوال اصلی پژوهش: مدل تعامل مدیریت شهری با دولت چگونه است؟

مدل پژوهش حاضر، در قالب شکل (۱) تدوین شده است. این مدل نشان دهنده تعامل میان مدیریت شهری (شهرداری و شورای شهر) و دولت (شامل نهاد ریاست جمهوری در راس و سپس سایر وزارت‌خانه‌ها و سازمان‌های دولتی در گیر در امور شهری) می‌باشد که به تفکیک در چهار بعد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی و مؤلفه‌های مربوط به هر بعد نشان داده شده است.

شکل ۱- مدل تعامل مدیریت شهری با دولت. مأخذ: نگارنده.

نتیجه‌گیری

امروزه ضرورت وجود مدیریت یکپارچه شهری مورد توجه مدیران و سیاستگذاران شهری قرار گرفته است و آنچه که در حیطه مدیریت شهری راهکشای بسیاری از مسئولین و مدیران شهری است توجه ویژه به مفهوم هماهنگی است. هدف این پژوهش ارائه مدل تعامل مدیریت شهری با دولت بود. چهار بعد و ۱۷ مؤلفه در مدل تعامل مدیریت شهری با دولت شناسایی شدند که نتایج به تفکیک هر بعد به شرح ذیل است:

بعد اقتصادی:

نتایج نشان دادند از نظر اکثر پاسخ گویان تا حدود متوسطی بین طرح‌های تفصیلی که توسط مدیریت شهری تهیه و اجرا می‌شود با موازین وزارت راه و شهرسازی در خصوص سیاست‌های کاربری زمین، (تغییر کاربری زمین‌های کشاورزی به مسکونی) هماهنگی و یکپارچگی وجود دارد. بین دستگاه‌های متولی ایجاد زیر ساخت‌های شهری (مانند ادارات گاز، برق، آب و فاضلاب، مخابرات و ...) با مدیریت شهری، هماهنگی و یکپارچگی کمی وجود دارد. در زمینه گسترش و ایجاد دولت الکترونیک یکپارچه، جهت پایین آوردن هزینه‌های حمل و نقل، ترافیک، آلودگی هوای سفرهای درون-شهری و ... تا حدود زیادی بین مدیریت شهری و دولت، هماهنگی و یکپارچگی وجود دارد. بین مدیریت شهری و دستگاه‌های دولتی شامل معاونت برنامه‌ریزی و ناظر راهبردی رئیس جمهور و وزارت کشور در زمینه تحصیص بودجه کافی برای گسترش حمل و نقل عمومی از قبیل خطوط مترو، اتوبوس‌های درون‌شهری و تاکسی‌رانی، به طور متوسط هماهنگی و یکپارچگی وجود دارد. به طور متوسط بین مدیریت شهری و دستگاه‌های دولتی سیاست‌گذار در حوزه پولی و بانکی از قبیل وزارت امور اقتصاد و دارایی و بانک مرکزی جهت تشویق بنگاه‌های اقتصادی برای سرمایه‌گذاری در پروژه‌های عمرانی و اقتصادی و ... هماهنگی و یکپارچگی وجود دارد. در نهایت، مؤلفه گسترش و ایجاد دولت الکترونیک یکپارچه بیشترین تأثیر و مؤلفه زیر ساخت‌های شهری کمترین تأثیر را در مدل تعامل مدیریت شهری با دولت در بعد اقتصادی را به خود اختصاص داده‌اند.

بعد اجتماعی:

نتایج نشان دادند از نظر اکثر پاسخ گویان بین مدیریت شهری با سیاست‌های وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی جهت ایجاد مراکز بهداشتی و درمانی تا حدود زیادی در راستای نظام سلامت، هماهنگی و یکپارچگی وجود دارد. تا میزان خیلی کمی در خصوص جلوگیری از مهاجرت بی‌رویه به شهرهای بزرگ و رشد حاشیه‌نشینی، بین سیاست‌های مدیریت شهری با دستگاه‌های دولتی متولی این امر از جمله وزارت‌تخانه‌های کشور، تعاون، کار و رفاه اجتماعی، هماهنگی و یکپارچگی وجود دارد. در زمینه کاهش آلودگی هوا تا میزان خیلی کمی بین عملکرد مدیریت شهری و عملکرد وزارت صنعت، معدن و تجارت در رابطه با تولید خودروهای با کیفیت و دارای استاندارد و جلوگیری از تأسیس کارخانه‌های آلاینده هوا، هماهنگی و یکپارچگی وجود دارد. در خصوص کاهش آلودگی هوا تا میزان خیلی کم بین مدیریت شهری و عملکرد وزارت نفت در رابطه با تولید و توزیع بنزین با کیفیت و دارای استاندارد، هماهنگی و یکپارچگی وجود دارد. در خصوص کاهش آلودگی هوا تا میزان متوسطی بین مدیریت شهری و راهنمایی و رانندگی (ناجا) جهت ایجاد مقررات ترافیکی شامل زوج و فرد کردن معابر و عدم شماره‌گذاری خودروهای آلاینده هوا، هماهنگی و یکپارچگی وجود دارد. از این رو در خصوص کاهش و جمع‌آوری آلاینده‌های زیست‌محیطی و زباله‌ها تا حدود متوسطی سیاست‌های اجرایی مدیریت شهری و قوانین و مقررات ارائه شده از سوی سازمان حفاظت محیط زیست، هماهنگی و یکپارچگی وجود دارد. در خصوص جمع‌آوری و هدایت فاضلاب شهری در این زمینه تا حدود

بسیار زیادی بین مدیریت شهری و وزارت نیرو (شرکت آب و فاضلاب شهری)، هماهنگی و یکپارچگی وجود دارد و تا حدود بسیار زیادی در خصوص سرانهی فضای سبز شهری بین مدیریت شهری و وزارت نیرو به عنوان تأمین کننده‌ی آب مورد نیاز، هماهنگی و یکپارچگی وجود دارد. در نهایت، مؤلفه جمع‌آوری و هدایت فاضلاب شهری بیشترین تاثیر و مؤلفه کاهش آلودگی هوا (تعامل با وزارت صمت) کم‌ترین تاثیر را در مدل تعامل دولت با مدیریت شهری در بعد اجتماعی را به خود اختصاص داده‌اند.

بعد سیاسی:

نتایج نشان دادند از نظر اکثر پاسخ‌گویان در زمینه سیاست‌های دولت برای حمایت از نهادهای غیر رسمی و NGO‌ها جهت مشارکت در فعالیت‌های اجرایی درون شهری تا حدود متوسطی بین مدیریت شهری و وزارت کشور، هماهنگی و یکپارچگی وجود دارد. در زمینه بالا بردن میزان مشارکت مردم در انتخابات‌ها علی الخصوص انتخابات شورای اسلامی شهر مبنی بر ایجاد فضای فیزیکی لازم و کافی جهت فعالیت‌های مذکور تا حدود زیادی بین مدیریت شهری و وزارت کشور (ستاد انتخابات کشور)، هماهنگی و یکپارچگی وجود دارد. تا حدود زیادی بین مصوبات شورای اسلامی شهر به عنوان سیاست‌گذار اصلی در حوزه‌ی مدیریت شهری با سیاست‌ها و قوانین وزارت کشور، هماهنگی و یکپارچگی وجود دارد. تا حدود کمی بین اجرای مصوبات شورای اسلامی شهر توسط مدیریت شهری با سیاست‌ها و قوانین اجرایی وزارت کشور، هماهنگی و یکپارچگی وجود دارد. در خصوص استفاده از تجربیات شهرهای موفق کشورهای خارجی در اداره کلان‌شهرها و ارتباطات بین‌المللی تا حدود کمی بین مدیریت شهری و وزارت امور خارجه به عنوان دستگاه دیپلماسی بین‌المللی، هماهنگی و یکپارچگی وجود دارد. در نهایت، مؤلفه مصوبات شورای اسلامی شهر تهران، بیشترین تاثیر و مؤلفه حمایت از نهادهای غیر رسمی و NGO‌ها، کم‌ترین تاثیر را در مدل تعامل مدیریت شهری با دولت در بعد سیاسی را به خود اختصاص داده‌اند.

بعد فرهنگی:

نتایج نشان دادند از نظر اکثر پاسخ‌گویان تا حدود کمی در خصوص حفظ ارزش‌ها و باورهای جامعه، بین برنامه‌ها و فعالیت‌های مدیریت شهری با سیاست‌های وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و دیگر دستگاه‌های دولتی، هماهنگی و یکپارچگی وجود دارد. در زمینه حفظ میراث و هویت فرهنگی و آثار باستانی تا حدود بسیار زیادی بین عملکرد مدیریت شهری با سیاست‌ها، برنامه‌ها و فعالیت‌های سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، هماهنگی و یکپارچگی وجود دارد. در خصوص آموزش‌های صورت گرفته برای شهروندان جهت پایه‌گذاری صحیح فرهنگی و آموزشی تا حدود خیلی کمی بین مدیریت شهری با وزارت توانهای آموزش و پرورش و فرهنگ و ارشاد اسلامی، هماهنگی و یکپارچگی وجود دارد. در نهایت، مؤلفه حفظ میراث و هویت فرهنگی و آثار باستانی، بیشترین تاثیر و مؤلفه حفظ ارزش‌ها و باورهای جامعه، کم‌ترین تاثیر را در مدل تعامل مدیریت شهری با دولت در بعد فرهنگی را به خود اختصاص داده‌اند.

پیشنهادات

بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر پیشنهادات ذیل ارائه می‌گردد:

آن گروه از فعالیت‌های مدیریت و اداره‌ی امور شهرها که قابل واگذاری به امور محلی است، باید از انحصار دولت خارج شده و در راستای تمرکزدایی به سطوح پایین‌تر مدیریتی واگذار گردد؛ توسعه و هوشمندسازی شبکه حمل و نقل عمومی از لحاظ کیفی و کمی جهت پایین آوردن هزینه سفرهای درون‌شهری و ایجاد جذابیت برای شهروندان صورت گیرد؛ زیرساخت‌های لازم جهت بهره‌گیری از سامانه‌های الکترونیکی شهری گسترش یابد؛ انرژی‌های نو و پاک (خورشیدی، باد و زمین گرمایی و ...) جهت تامین انرژی ساختمان‌های عمومی و دولتی بکار گرفته شود؛ تغییرات ساختاری نظام اداری مدیریت شهری و کاهش تمرکزگرایی صورت گیرد؛ اصلاح فرهنگی نگرش مدیران از طریق آموزش مدیریت شهری یکپارچه و کلان‌نگری صورت گیرد؛ اعتبارات بازسازی بافت‌های فرسوده و آثار باستانی افزایش یابد؛ بر رعایت حقوق شهروندی با بسترسازی فرهنگی توجه شود؛ وام‌های کم بهره از سوی بانک‌ها به شهروندان جهت سرمایه‌گذاری در طرح‌های عمرانی شهر ارائه گردد؛ نهادهای غیررسمی و NGO‌ها در اداره شهر برای رسیدن به حکمرانی خوب شهری تقویت شوند؛ به کارگیری رهیافت سیستمی در نظام مدیریت شهری و طراحی ساختار دستگاه‌ها با تفکر "برنامه‌ریزی، هدایت و مدیریت" و "نه با تفکر "اجرایی صرف و روزمرگی" صورت گیرد.

منابع

- آذربایجانی، ک. و دیگران. (۱۳۸۵). بررسی تاثیر عملکرد شوراهای شهر بر اثربخشی شهرداری‌ها (مطالعه موردی: شورای اسلامی شهر و شهرداری آباده). مجموعه مقالات کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت شهری، دانشگاه فردوسی مشهد، ۱-۱۶.
- احمدیان، ر. (۱۳۸۲). طرح‌های توسعه شهری، ناکارآمد و تحقیق‌ناپذیر. ماهنامه شهرداری‌ها، سال پنجم (۵۰).
- ترابی، ی. (۱۳۸۴). آسیب‌شناسی مدیریت توسعه در ایران. دو فصلنامه دانش سیاسی (دوم).
- تقوایی، م. و دیگران. (۱۳۸۸). تحلیلی بر سنجش عوامل موثر بر مشارکت شهروندان در مدیریت شهری، مطالعه موردیک منطقه ۴ شهر تبریز. مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال اول (دوم)، ۳۶-۱۹.
- حاتمی‌ژاد، ح. و عبدالی، ن. (۱۳۸۹). اقتصاد سیاسی و فضای شهری. مجله سیاسی_اقتصادی (۲۳۷-۲۳۸)، ۲۰۵-۱۹۶.
- حیبی، ا. (۱۳۸۱). بررسی عملکرد نخستین دوره شورای اسلامی شهر تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران.
- حمدی، ک. و امیراتخابی، ش. (۱۳۸۹). کلانشهر تهران بزرگ و چالش‌های مدیریت شهری. فصلنامه جغرافیایی سرزمین، علمی-پژوهشی، سال هفتم (۲۶)، ۱۳-۱.
- ربانی، ر. و دیگران. (۱۳۸۵). بررسی عوامل مؤثر بر شکل گیری مسئله‌ی حاشیه نشینی و پیامدهای اجتماعی آن در شهر اهواز. مجله جغرافیا و توسعه، ۴ (۷)، ۱۱۴-۸۹.

- رهنما، م. و توانگر، م. (۱۳۸۵). نگرش مدیران شهری در خصوص نحوه هماهنگی بین دستگاههای اجرایی. اولین کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت شهری، مشهد، دانشگاه فردوسی مشهد، ۱-۱۸.
- سالکی، م. (۱۳۸۳). ارزیابی اثربخشی شورای شهر کرمانشاه، پایان نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشکده حسابداری و مدیریت دانشگاه علامه طباطبائی.
- شکویی، ح. و موسی کاظمی، س. م. (۱۳۸۶). مبانی جغرافی شهری (نسخه دوم). تهران: انتشارات پیام نور.
- شیعه، ا. (۱۳۸۲). لزوم تحول مدیریت شهری در ایران. مجله جغرافیا و توسعه، ۳۷-۶۲.
- عباس زاده، م. (۱۳۸۷). بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در امور شهر (مطالعه موردی: شهر اصفهان)، پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه اصفهان.
- فطرس، م. ح. و فتحی، ا. (۱۳۹۰). شهرنشینی و آلودگی هوا در ایران. اولین کنفرانس اقتصاد شهری ایران، دانشگاه فردوسی مشهد، ۱-۱۶.
- کاستنر، م. (۱۳۸۵). عصر اطلاعات: اقتصاد، جامعه و فرهنگ (ظهور جامعه شبکه‌ای) (نسخه پنجم). (ا. علی قلیان و ا. خاکباز، مترجم) تهران: انتشارات طرح نو.
- کاظمیان، غ. و میرعبدیینی، ز. (۱۳۹۱). شناسایی ابعاد و راهکارهای تحقق مدیریت یکپارچه شهری به روش فراتلفیق. چهارمین کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت شهری، ۱-۱۸.
- کیاجوری، د. و ملک محمدی، ع. ا. (۱۳۸۵). ارائه و توسعه مدلی به منظور ایجاد هماهنگی بین دو یا چند سازمان متولی مسائل مربوط به مدیریت شهری. اولین کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت شهری، مشهد، دانشگاه فردوسی مشهد، ۱-۲۴.
- مدنی پور، ع. (۱۳۸۱). تهران ظهور یک کلانشهر. تهران: انتشارات پردازش و برنامه‌ریزی شهری.
- مقیمی فیض آبادی، م. (۱۳۹۰). بررسی اثرات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی مالیات سبز در خراسان رضوی. اولین کنفرانس اقتصاد شهری ایران، دانشگاه فردوسی مشهد، ۱-۲۰.
- Church, A. & Reid, P. (1996). Urban power, international networks and competition: the example of cross border competition. *Urban Studies*, 33, 1297–1319.
- McGill, R. (1998). Urban Management In Developing Countries. *Cities*, 15(6), 463-471.
- Parkinson, M. & others. (2004). Competitive European cities: where do the core cities stand? office of deputy Prime Minister. London: Urban Research Paper.
- Pezzini, M. o. Kamal-Chaoui, L. (2008). Competitive Cities in the Global Economy Stockholm and OECD Metro-regions. The Stockholm region as a motor of Sweden. Stockholm: Council for Globalisation.
- Plumb, I. & Zamfir, A. (2009). Improving urban management through e-government services: The romanian experience. *Theoretical and Empirical Researches in Urban Management*, 4.(۱۳)

Presenting a model of urban management interaction with the government

Ali Aliabadian *¹

Date of Receipt: 2022/09/26 Date of Issue: 2022/12/16

Abstract

Inter-organizational coordination is one of the main tasks in organizations in charge of urban management issues. Considering the centralized government system in Iran, the interaction of urban management and the government is one of the constructive factors in creating an integrated urban management. The current research has been done with the aim of presenting a model of urban management interaction with the government. For this purpose, the most important dimensions and components of the model of urban management interaction with the government were determined based on the literature and the theoretical background of the research. Then, based on the determined components, a questionnaire was designed and it was available to specialists and managers in the field of urban management and government agencies related to urban management. Then, the data obtained from the questionnaires were analyzed using appropriate descriptive and analytical statistical techniques in SPSS21 software. In the model of urban management interaction with the government, economic, social, political and cultural dimensions and 17 components were identified under them. And at the end, suggestions were presented based on the findings of the research.

Keywords

urban management, government, interaction, model

^{1*}. PhD in technology management, research and development management, department of technology management and industrial management, Faculty of Management and Economics, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. ali.aliabadian@srbiau.ac.ir

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرستال جامع علوم انسانی